

Megszabja, mit lehet

Vargyas Lajos etnográfus 90 éves

Ünnepeljünk. Vargyas Lajos holnap lesz kilencvenéves.

Az ünnepelt a néprajztudományok doktora. Olyan művek Széchenyi-díjas szerzője, amelyekből egy is elég volna, hogy a nevét megőrizze. Mint az *Áj falu zenei élete* (1941), *A magyar vers ritmusa* (1952), *A magyar vers – magyar nyelv* (1966), *A magyar népballada és Európa* (1976), *A Balladaskönyv* (1979), *A magyarság népzeneje* (1981).

Érdemes kimondani: Vargyas Lajos a legnagyobbak egyike a magyar tudományosságban. S érdemes azt is kimondani, jobban kellene örülnünk, mélyebben megbecsülnünk, hogy van itt a körünkben egy ilyen formátumú ember és egy ilyen súlyú életmű. Mert hát a szellemi élet, de még inkább mi, akik ebben a térben jövőnk-megyünk, írunk, olvasunk és gondolkodunk olykor, nem engedhetjük meg magunknak a fényűzést, vagy inkább: szégyent, hogy ne olvassuk, ne használjuk, amit tőle olvasni és használni, mondhatnám: amit tőle tanulni és megtapasztalni lehet.

Akkor hát közelebről a kérdés: miért kell becsülnünk Vargyas Lajost?

Mondjuk azért, mert amikor már mindenki megoldottnak, s bizonyos értelemben érdektelennek is tekintette a magyar ritmus elméleti kérdéseit, volt bátorsága olyan megfellebbezhetetlen tekintélyek ellenében is előlről kezdeni a kutatást, mint Babits Mihály, aki szerint a nemzeti versforma kezdetleges, s ezért csak a könnyű, dalszerű ihlet kifejezésére alkalmas, illetve olyan hangulat felidézésére, amely kifejezetten e forma népies jellegéhez kötődik. Vagy Horváth János, aki Arany János nyomán úgy gondolta, hogy a nemzeti versidom dallamban fogant, tehát azoknak a verseinknek a ritmusát is az ének határozta meg és nem a nyelv, melyeket nem dallamra írtak. De hát szembe fordult Vargyas Lajos a szakma egészével, hiszen a szakma akkoriban Horváth Jánossal értett egyet.

Vargyas Lajos – bevonva a népzene-
kutatás tapasztalatait is a munkálatokba,

előtte nem vizsgált mélységben és részletességgel tárta fel és értelmezte az úgynevezett magyaros formákat. Végigkísérte a magyar ritmus történeti fejlődését, alkalmazását különféle típusú népdalainkban és régi költészetünkben. Leírta törvényszerűségeit, hogy eljusson azokig a nyelvi törvényekig, amelyek létrehozták, amelyek egyáltalán ritmust hozhatnak létre nyelvünkben. E törvények mögött meghatározó erőként a nyelvi kiegyenlítődés jelenségét ismerte fel. Azt

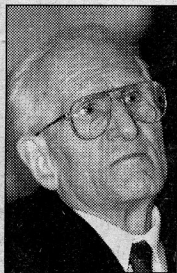
a törekvést, hogy a nyelv gondolati egységeit a kimondás során, szótagszámtól függetlenül, időben egymáshoz hasonlóvá tegyük.

De van itt más is. Beszélhetünk arról is, amit a balladakutatás köszönhet neki. Az iméntivel azonos jelentőségű. Bemutatta a nyilvánosságnak, s először ő, a teljes magyar balladaanyagot, ennek alapján vizsgálta és tárgyalta a magyar balladák

történeti, társadalmi és sokirányú néprajzi meghatározottságát, szerteágazó nemzetközi kapcsolatait. Hihetetlenül adatgazdag, új elméleti következtetésekben is bővelkedő áttekintést adott a balladák kialakulásáról, a népi és az irodalmi műfajok közötti helyéről, időrendi, műfaji, stílusbeli csoportjairól, terjedése központjairól és útvonalairól, szövegösszefüggéseiről, dallam és tánc viszonyáról, utóéletéről, a ballada és a mai ember viszonyáról.

Vargyas Lajos a szakterület legfontosabb intézményeinek is egyike. A páratlan tudásanyag miatt. S mert szavatul valami fontosat. Hogy például ebben a másféle eszményeket követő világban is él és munkálkodik még – mondjuk a tehetség és a tetterő. Így, együtt. Mondjuk, hogy akad még, aki nemcsak nagyon okos és szakszerű, hanem tisztességes is, s aki – mert ilyen, és engedmények nélkül ilyen, mondhatni: magától értődő természetességgel, akaratlanul is megszabja maga körül, hogy mit lehet és mit nem lehet, akivel tehát a sértetlen, tekintélyparancsoló méltóság van itt.

VARGA LAJOS MÁRTON

Vargyas Lajos